

Factors Affecting Urban Vandalism Tendencies

Mousa Saadati, Taha Ashayeri^{1✉}, Tahereh Jahanparvar

¹. Assistant Professor Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. Email: m.saadati@soc.ikiu.ac.ir

². Faculty Member Department of History and Sociology Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. Email: t.ashayeri@uma.ac.ir

³. PhD student in Cultural Sociology, Faculty of Social Sciences and Media, Islamic Azad University of Tehran, Tehran, Iran.

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 25 April 2023

Revised: 05 July 2023

Accepted: 26 August 2023

Published online: 20 March 2024

Keywords:

*Social Disorganization,
Sociability,
Social Order,
Relative Deprivation,
Vandalism.*

Introduction: Vandalism as a destructive behavior; It causes destruction, physical damage and material damage to public capital and reduces social order. Based on this, the aim of the research is meta-analysis of studies related to urban vandalism behaviors.

Data and Method: The method is meta-analysis (quantitative), its statistical population is 45 documents and the sample size is equal to 41 research documents in the period of 1401-1372. The sampling method is a deliberate-non-probability type and a reverse questionnaire, and the validity of the research has been examined according to the type of articles (research and journal type), writing quality, level and scientific expertise of the authors, as well as the research review method.

Results: The results show that vandalism in Iranian society is caused by social-cultural heterogeneity, social control, capital level, reference model, social pressure, social disorganization and cultural issues according to the theory of structural pressure. These variables have explained 0.354 of the changes in vandalism behaviors.

Conclusion: Heterogeneous development (cultural backwardness of institutions and groups) has led to institutional dysfunction (social-structural pressure) and ultimately social disorganization (emergence of vandalism). As the conditions of institutional development have deteriorated (unbalanced or unbalanced development), social disorganization (functional disorder of social institutions) has also increased. Failure to solve social disorganization caused by social pressures on the society has led to class divide, social failure, and accumulated conflict, dissatisfaction, feeling of injustice, feeling of discrimination and vengeful thoughts and destructive actions. The continuation of these psychological-collective conditions leads to the loss of collective-individual identity, cultural, ethnic and family cohesion on the one hand and the accumulation of conflict and psychological failure, the formation of behavior contrary to social order and community-individual conflict, and the individual moves towards violent subcultural society (vandalism).) and divergent tends to general order.

Cite this article: Saadati, Mousa., Ashayeri, Taha., Jahanparvar, Tahereh. (2024). Factors Affecting Urban Vandalism Tendencies. *Urban Social Geography*, 11 (1), 115-132. <http://doi.org/10.22103/JUSG.2024.2120>

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2024.2120>

¹- **Corresponding Author:** Ashayeri, T., University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

✉ t.ashayeri@uma.ac.ir (+98) 9358517780

English Extended Abstract

Introduction

From the first step of being in the collective life, humans have not been in harmony with social norms. some like-minded people and groups were also on the incompatible and opposite path with collective values. Vandalism in its new form has been created with the formation of modern societies and in sync with the accelerated growth and development of the city and the internalization of urban culture. Vandalism is a kind of pathological mentality and petty crime, and it is one of the types of youth delinquency and the intentional destruction of property and public belongings. The mentioned damage often has acquired roots and the conditions of the growth environment are very effective in its creation and emergence. Social conditions, economic level, lack of suitable and favorable living conditions, existence of class divisions and differences, intensification of relative deprivation, accumulation of grudges, socio-political conflict, unresolved social demands, lack of recruitment of the unemployed in institutions and increase in the number of educational graduates and economic anomie. - Social and political influence in the formation of this issue.

In Iranian society, vandalistic behavior has been increasing according to the studies conducted between 1372-1401, which is an example of society in November 1398 due to gasoline rationing, in December 1396 due to the high price of food and livelihood items, and in 1401 due to the death of Mrs. Mehsa. Amini has experienced. damage of more than 750 million tomans to Iran's railways; Riots, events of January 2016, severe destruction of public property in November 2018; Riots and destructive behaviors (1401) are signs of vandalistic behaviors and the society, due to relative deprivation, economic and social pressure, reduction of social capital, change of reference patterns and prevalence of social disorganization, vandalism and vandalism behaviors in public levels such as city streets, places public-government experiences, this causes social order to collapse and decrease the social security of citizens, this research aimed to study the roots of vandalism behavior, meta-analyzed the studies published in the period of 1401-1372. Based on this, the current research was conducted to answer this basic question: What factors have an effect on the occurrence of vandalism behaviors and what is the effect size of each?

Data and Method

The research method; Quantitative and its method of analysis are quantitative meta-analysis and systematic review of studies. CMA2 software used and statistical tests to explain the relationship between independent and dependent variables; d is Cohen's and f is Fisher's. The questionnaire is a reverse type and non-reactive measure. In the meta-analysis, in the first step, by searching for the keyword "vandalism and factors affecting it", from scientific sources, articles and master's theses and doctoral theses are collected and its number is counted as the total statistical population. After finishing it; The screening phase begins, in the screening phase; The entry and exit criteria are based on the researcher, that is, the articles that have the conditions to enter the analysis; Remains and works of poor quality, lacking scientific method and valid findings (quantitative and qualitative); Removed from the list. In the next step, the extracted articles are arranged from the old year to the new year, and the first published article for analysis and entry into the software was published in 1372 and the last published article that the researcher reached in his search was published in 1401. In the third step; By counting the articles that qualify for meta-analysis, the sample size is determined, and in the period from 372 to 1401, from the statistical population of 50 researches; After controlling in terms of methodology, validity, validity and scientific findings, the number of 41 articles (sample size) was entered into the software and the size of the final effect of each research and the total final effect were estimated.

Results

The results show that cultural capital (0.281); social capital (0.219), social belonging (0.156); social bonding (0.241); social cohesion (0.124) and economic capital (0.136); cultural mixing (0.413); class conflict (0.124); and class heterogeneity (0.124); social failure (0.154); social suppression (0.233); and

English Extended Abstract

---

social dissatisfaction (0.293); social hope (0.163); social resilience (0.200); formal (0.316) and informal control (0.345); differential cohabitation (0.145) and peer violence value (0.177); socio-economic anomie (0.294); physical-social disorder (0.395); relative deprivation (0.129); broken family (0.381); social discrimination (0.104); and social pressure (0.361); social status (0.114); occupational status (0.318); education level (0.105); religious affiliation (0.204); Cultural poverty (0.160) and high-risk lifestyle (0.314) have had a significant effect on the tendency to urban wire vandalism.

Conclusion

Heterogeneous development (cultural backwardness of institutions and groups) has led to institutional dysfunction (social-structural pressure) and ultimately social disorganization (emergence of vandalism). As the conditions of institutional development have deteriorated (unbalanced or unbalanced development), social disorganization (functional disorder of social institutions) has also increased. Failure to solve social disorganization caused by social pressures on the society has led to class divide, social failure, and accumulated conflict, dissatisfaction, feeling of injustice, feeling of discrimination and vengeful thoughts and destructive actions. The continuation of these psychological-collective conditions leads to the loss of collective-individual identity, cultural, ethnic and family cohesion on the one hand and the accumulation of conflict and psychological failure, the formation of behavior contrary to social order and community-individual conflict, and the individual moves towards violent subcultural society (vandalism).) and deviates from the general order. Iranian society is in a transition situation from the traditional to the modern world. It means that social institutions have not adapted themselves to the tradition, norms and cultural structure of the society in the transition of transformation, modernization, and new division of labor; they are facing a kind of conflict between institutions in the conditions of development and modernization. The inappropriate and uneven transition that Smelser calls under the title of heterogeneous development (Su, 2012) and Egburn and Nimkef (2010), it is cultural delay, in both these thinkers, social pressure (class gap, value conflict, marginalization, social exclusion and relative deprivation, social capital crisis), leads to the production of social conflict and disorganizing behaviors (destructive action, vandalism). In the transition process of the society, where the level of awareness and psychological renewal of the society increases due to the influence of mass media, social changes, but the social institutions continue to survive with the traditional format of division of labor, this inconsistency and conflict increases the behavior of vandalism in the society. An important cause is the failure to resolve conflicts, failures, social and cultural barriers that lead to mental and behavioral instability. In this environment, with marginalization, social exclusion due to failures and changes in the collective functions of the family system and social institutions, the tendency to vandalism behavior increases. When society is faced with social disorganization due to socio-economic pressures, informal institutions also lose their collective efficiency, due to the loss of the collective potential of informal institutions, socialization is disturbed and in the interaction between the individual and the society, vandalism occurs. Emerges, if the social potential of formal and informal institutions in solving psycho-social crises is reduced, people easily fall into the trap of vandalism, the sub-cultural group tends to be in conflict with the laws, norms and collective values and seek revenge and attack the social order comes up.

عوامل مؤثر بر گرایش به رفتارهای وندالیسم شهری موسی سعادت، طاها عشایری^۱، طاهره جهان پرور

۱. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. رایانامه: m.saadati@soc.ikiu.ac.ir
۲. استادیار و عضو هیئت‌علمی گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه: t.ashayeri@uma.ac.ir
۳. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>مقدمه: وندالیسم به‌مثابه یک رفتار مخرب؛ باعث تخریب، آسیب فیزیکی و خسارات مادی به سرمایه عمومی و کاهش انتظام اجتماعی می‌شود. بر این اساس، هدف پژوهش، فراتحلیل پژوهش‌های مرتبط با رفتارهای وندالیسم شهری است.</p> <p>داده و روش: روش پژوهش با توجه به ماهیت پیمایشی-کمی؛ از فراتحلیل کمی استفاده شده است. در گام اول با جستجوی کلیدواژه اصلی؛ در منابع علمی داخلی؛ ۵۰ مقاله و آثار علمی گردآوری شد که با کنترل و ارزیابی آن، به‌گونه‌ای تعدادی از ۵۰ مقاله (جامعه آماری)؛ ۴۱ سند (به دلیل پیمایشی بودن و کیفیت علمی) در بازه زمانی ۱۳۷۳ الی ۱۴۰۱ به‌عنوان نمونه نهایی باقی ماندند. بعد استخراج متغیرهای مستقل و ضریب همبستگی و حجم نمونه آن‌ها؛ در نرم‌افزار cma2 با آزمون کوهن و فیشر ارزیابی و نتیجه آن تحلیل شد.</p> <p>یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد که سرمایه فرهنگی (۰،۲۸۱)؛ سرمایه اجتماعی (۰،۲۱۹)، تعلق اجتماعی (۰،۱۵۶)؛ پیوند اجتماعی (۰،۲۴۱)؛ انسجام اجتماعی (۰،۱۲۴) و سرمایه اقتصادی (۰،۱۳۶)؛ اختلاط فرهنگی (۰،۴۱۳)؛ تضاد طبقاتی (۰،۱۲۴)؛ و ناهمگونی طبقاتی (۰،۱۲۴)؛ ناکامی اجتماعی (۰،۱۵۴)؛ سرکوب اجتماعی (۰،۲۳۳)؛ و نارضایتی اجتماعی (۰،۲۹۳)؛ امید اجتماعی (۰،۱۶۳)؛ تاب‌آوری اجتماعی (۰،۲۰۰)؛ کنترل رسمی (۰،۳۱۶) و غیررسمی (۰،۳۴۵)؛ هم‌نشینی افتراقی (۰،۱۴۵) و ارزش خشونت در همسالان (۰،۱۷۷)؛ انومی اجتماعی - اقتصادی (۰،۲۹۴)؛ بی‌نظمی فیزیکی - اجتماعی (۰،۳۹۵)؛ محرومیت نسبی (۰،۱۲۹)؛ خانواده ازهم‌گسیخته (۰،۳۸۱)؛ تبیض اجتماعی (۰،۱۰۴)؛ و فشار اجتماعی (۰،۳۶۱)؛ منزلت اجتماعی (۰،۱۱۴)؛ منزلت شغلی (۰،۳۱۸)؛ سطح تحصیلات (۰،۱۰۵)؛ تعلقات مذهبی (۰،۲۰۴)؛ فقر فرهنگی (۰،۱۶۰) و سبک زندگی پرخطر (۰،۳۱۴) در گرایش به وندالیسم شهری تأثیر معنی‌داری داشته است.</p> <p>نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که وندالیسم در جامعه ایرانی مطابق نظریه فشار ساختاری، ناشی از ناهمگونی فرهنگی - اجتماعی، نظارت اجتماعی، سطح سرمایه، الگوی مرجع، فشار اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی و مسائل فرهنگی است. این متغیرها، ۰،۳۵۴ از تغییرات رفتارهای وندالیسم را تبیین کرده‌اند.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۵</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۴</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۱/۰۱</p> <p>کلیدواژه‌ها: بی‌سازمانی اجتماعی، جامعه‌پذیری، انتظام اجتماعی، محرومیت نسبی، وندالیسم.</p>

استناد: سعادت، موسی؛ عشایری، طاها؛ جهان‌پرور، طاهره. (۱۴۰۳). عوامل مؤثر بر گرایش به رفتارهای وندالیسم شهری. *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۱۱ (۱)، ۱۳۲-۱۱۵. DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2024.2120>

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2024.2120>

مقدمه

انسان‌ها از نخستین گام حضور در زندگی جمعی، هم‌نوایی کامی با هنجارهای اجتماعی نداشته است. عده‌ای هم‌نوا و گروهی نیز در مسیر ناسازگار و متضاد با ارزش‌های جمعی قرار گرفتند. در این زمینه جیمز وایز قدمت وندالیسم را قدم گذاشتن انسان به باغ بهشت می‌داند. تخریب و نیش قبور فراعنه مصر جهت یافتن اشیاء گران‌بها و شعارهای به‌جامانده در خرابه‌های شهر پمپی در جنوب شرقی شهر ناپل حاکی از تاریخی بودن رفتارهای وندالیسم انسان هستند. وندالیسم در شکل جدید آن با شکل‌گیری جوامع مدرن (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۷) و همگام با رشد و توسعه شتاب‌زده شهر و درونی شدن فرهنگ شهرنشینی ایجاد شده است (نبوی و همکاران، ۱۳۹۰). وندالیسم نوعی روحیه بیمارگونه (پاتریس ژانورن) و جنایتی خرد و از انواع بزهکاری جوانان (میر وکلینارد) و تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی (کلارک، ۱۹۹۱) (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۳۴) است. وندالیسم اغلب ریشه‌های اکتسابی داشته و شرایط محیط رشد در ایجاد و ظهور آن بسیار مؤثر است (وثوقی و ساری، ۱۳۹۲: ۹۰). شرایط اجتماعی، سطح اقتصادی، عدم برخورداری از شرایط مناسب و مساعد زیستی، وجود شکاف و اختلافات طبقاتی، تشدید محرومیت نسبی، انباشت کینه، تعارض سیاسی-اجتماعی، مطالبات اجتماعی حل‌نشده، عدم جذب بیکاران در نهادها و افزایش میزان فارغ‌التحصیلان آموزشی و انومی اقتصادی-اجتماعی و سیاسی در شکل گرفتن این مسئله تأثیر دارد. روانشناسی وندالیسم را معلول کارکرد نیروهای سرکش درونی دانسته و نمود بیرونی و غیر عقلایی را ناشی از شکاف و ستیز نسل‌های نامتعارف برشمرده که احساسات و عواطف سرزده از ضمیر ناخودآگاه عامل و به‌طور عمده جوانان، آن را به ظهور می‌رساند (فویر، ۱۹۷۳: ۸).

محرومیت نسبی همراه با فقر فرهنگی (لوئیس، ۱۳۵۳: ۱۲۵)، سرآغاز رفتار وندالی در جامعه است (رابرت گر، ۱۹۷۰: ۱۳: ۱۹۶۸: ۲۵۲). این محرومیت در بین خرده‌فرهنگ، منجر به رفتارهای تخریبی فیزیکی می‌گردد (احمدی، ۱۳۸۴: ۷۴). وجود شکاف در ساختار طبقاتی جامعه، ناهمگونی جامعه در ساحت سه‌گانه سرمایه (فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی)، بسترهای تعارض را تولید می‌کند، طبقات محروم جامعه، در پی انتقام و ضربه زدن و ایجاد ناامنی اجتماعی برمی‌آیند. تغییرات در ایران از عصر به مشروطه به بعد همراه با بی‌سازمانی اجتماعی بوده است، گذار شتابان جامعه و تحولات فرهنگی، باعث ناسازگاری و توسعه ناهمگون جامعه گردید، اگبرن و نیم کف و به همراه اسملسر، این شرایط را تأخر فرهنگی نسبت می‌دهند که تولیدکننده کج‌روی و مسائل اجتماعی است. ایران به دلیل ساختار جمعیتی جوان خود در معرض رفتارهای وندالیستی است (محمدی بلبان آباد، ۱۳۸۴: ۳) و علت این امر به ناکامی و محرومیت اجتماعی و فشار اجتماعی و درنهایت وجود شکاف طبقاتی برمی‌گردد (ستوده، ۱۳۸۹: فلکس، ۱۹۷۱: ۶۳). فرسایش سرمایه اجتماعی در اثر نوسازی (نیازی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷)، شکاف اجتماعی و افزایش فشارهای اجتماعی حل نشده، به شکل گرفتن رفتارهای متعارض اجتماعی می‌انجامد. جامعه ایران در شرایط مختلفی، رفتارهای وندالیسم را تجربه کرده است. سال ۱۳۹۶، اعتراض به گرانی اقلام و احتکار کالا در برخی از شهرها همراه با تخریب اموال عمومی بود و مجدد در پاییز ۱۳۹۸ به بهانه گرانی بنزین، اعتراض، حالتی تخریب‌گرانه به خود گرفت و به خشونت کشیده شد. تداوم اعتراض و به خشونت کشیده شدن آن، خسارات مالی و جانی زیادی به همراه داشت. این اعتراضات که عمدتاً در استان‌های محروم و کم توسعه و همچنین محلات کارگری و فقیرنشین شهری متمرکز و در ابتدا نسبتاً مسالمت‌آمیز بود، به تدریج به یک شورش خشونت‌آمیز کلی تبدیل شد. درنهایت ساختمان‌های دولتی، خودروهای شهروندان و پلیس، بانک‌ها و بعضی از مغازه‌ها توسط معترضان تخریب و جریان عادی کسب‌وکار و آمدوشد مختل گردید. در طی بازه زمانی اعتراض‌ها، چندین حوزه علمیه، دفتر و بیت مربوط به امامان جمعه و نمایندگان ولی‌فقیه مورد حمله واقع شد و برخی از این مکان‌ها توسط معترضان به آتش کشیده شدند (انتخاب و فارس، ۲۰۱۹).

رفتارهای وندالیسم، مطابق مطالعات انجام‌گرفته در فاصله زمانی ۱۳۷۲-۱۴۰۱ در حال افزایش بوده است که نمونه آن را جامعه در آبان ۱۳۹۸ به خاطر سهمیه‌بندی بنزین، دی‌ماه ۱۳۹۶ به دلیل گرانی اقلام خوراکی و معیشتی، ۱۴۰۱ به

دلیل مرگ خانم مهسا امینی تجربه کرده است. خسارت بیش از ۷۵۰ میلیون تومان به راه‌آهن ایران (دغاقله و کلهر، ۱۳۸۹: ۸۹)؛ اغتشاشات (دانانیوز، ۱۳۹۳)، وقایع دی‌ماه ۱۳۹۶ (خبرگزاری صداوسیما، ۱۳۹۷)، تخریب شدید اموال عمومی در آبان ماه ۱۳۹۸ (عشایری، ۱۳۹۹)؛ اغتشاشات و رفتارهای وندالی (۱۴۰۱) نشانه‌های از رفتارهای وندالیسم است و جامعه به دلیل محرومیت نسبی، فشار اقتصادی و اجتماعی، کاهش سرمایه اجتماعی، تغییر الگوهای مرجع و شیوع بی‌سازمانی اجتماعی، رفتارهای تخریبی و وندالی را در سطوح عمومی از جمله خیابان شهر، اماکن عمومی - دولتی تجربه می‌کند، این امر باعث به هم خوردن نظم اجتماعی و کاهش امنیت اجتماعی شهروندان می‌گردد، این پژوهش باهدف مطالعه ریشه‌های وقوع رفتارهای وندالیسم، به فراتحلیل مطالعات منتشرشده در بازه زمانی ۱۳۷۲-۱۴۰۱ پرداخته است. بر این اساس پژوهش حاضر به جهت پاسخگویی به این سوال اساسی انجام شده است: چه عواملی بر بروز رفتارهای وندالیسم اثرگذار بوده و میزان اندازه اثر هر کدام چگونه است؟

پیشینه نظری

وندال نام قومی از اقوام ژرمن اسلاو است که در میان دو رودخانه «اودر» و «ویستول» زندگی می‌کردند. آنان مردمانی جنگجو، خون‌خوار و مهاجر بودند که به کرات به نواحی و سرزمین‌های اطراف قلمرو خود تخطی و تجاوز کرده و به تخریب و تاراج مناطق و آبادی‌های متصرفه می‌پرداختند. روحیه ویرانگرانه قوم وندال سبب شده است که در همه رفتارهای بزهکارانه‌ای که به‌منظور تخریب آگاهانه اموال، اشیاء و متعلقات عمومی و نابودی آثار هنری و دشمنی با علم و تمدن است، به‌گونه‌ای وندالیسم محسوب شود (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۲۱). ژانورن (۱۹۶۳)، ویلکینسن (۱۹۹۵)، هوبر (۱۹۹۱) و گلدستون (۱۹۹۸)، آن را مرضی مدرن و نوظهور دانسته‌اند که به‌مثابه معضلی اجتماعی تا نیم‌قرن پیش مطرح نبوده است (میرفردی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸۷). رفتار وندالی زاییده ساختارهای اجتماعی - فرهنگی (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۶۲) و مسدود شدن اهداف اجتماعی (کارسن، ۲۰۰۷: ۱۰) و وجود محرومیت نسبی است که جامعه آن را حل نکرده است (عشایری و نامیان، ۱۳۹۸: ۶۵). فشار اجتماعی (محرومیت، ناکامی، بی‌سازمانی اجتماعی)، جامعه را تبدیل به آنومیکی می‌کند که افراد ناتوان، ناکام و تحمل‌کننده فشار، به سمت خرده‌فرهنگ گرایش می‌یابند یا در تخاصم با جامعه و ساختار قرار می‌گیرند. آنومی یک حالت و وضعیت اجتماعی است که در احساسات و رفتاری فردی بروز دارد (فدرستون و دفلم، ۲۰۰۳: ۴۷۱). آنومی بازنمایی وضعیت ساختاری است که فروپاشی هستی اخلاقی جامعه، هستی فرد به‌مثابه امر اجتماعی را تهدید می‌کند و خودسری را به‌جای اراده‌گرایی می‌نشانند. در دل وضعیت آنومیک رفتارهای انحرافی رخ می‌دهند. کنشگری که احساس آنومی دارد در واقع فردیت اخلاقی‌اش ذیل جامعه در حل فروپاشی اخلاقی آسیب‌دیده و در نتیجه عمل فردی او انحرافی اجتماعی است (حیدری، تیموری و نصیری، ۲۰۱۳: حیدری). این بی‌هنجاری و آنومی ناشی از گذار از سنت به مدرنیته است (ریتزر، ۱۳۹۱: ۴۱۰؛ محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۵۶). جامعه آنومی با خصوصیات بی‌سازمانی اجتماعی تعریف می‌شود که در آن محرومیت اجتماعی در حال افزایش است (کوزر و روزنبرگ، ۱۳۹۳). این محرومیت نسبی باعث خشونت اجتماعی (فس و لارکین، ۱۹۸۶) و افزایش نارضایتی (گر، ۱۹۷۳: ۳۶) می‌گردد.

براساس نظریه فشار اجتماعی-ساختاری، وندالیسم، پدیده‌ای اجتماعی و ناشی از فشار ساختاری بر افراد است (عشایری، ۱۳۹۹: ۱۲۶؛ لی و کوهن، ۲۰۰۸: ۱۱۶)، این فشارها (بیکاری، محرومیت، احساس بی‌عدالتی و شکاف طبقاتی) بسترهای گرایش فرد به وندالیسم را افزایش می‌دهد (سیگل، ۲۰۱۰). طبق نظریه فشار رابرت مرتن (۱۹۳۸) و آلبرت کوهن (۱۹۵۵) افراد طبقات پائین جامعه به دلیل وجود تضادهای اجتماعی، شکاف منزلتی، شکاف طبقاتی سه‌گانه

(پایین-متوسط-بالا)، در نوعی بحران اجتماعی (هویتی، ارزشی و اجتماعی) بسر می‌برند، این گروه در صورت آگاهی اجتماعی به منابع این شکاف، دچار فشار اجتماعی-ساختاری می‌شوند، در صورت عدم امکان برای حل این فشارها، دست به رفتارهای وندالی می‌زند. طبق نظریه فشار اجتماعی، شرایط بد اجتماعی، انسان‌های جامعه به رفتار وندالی سوق می‌دهد، هرچه شرایط جامعه آنومی‌وار شود، به همان میزان، گروه‌های خرده‌فرهنگی (فرهنگ مخرب اجتماعی)، فزونی می‌گیرد. گروه خرده‌فرهنگی که در ترویج رفتارهای وندالی و تخریب‌گر، مرجع هستند، در نظریه مارکس به لومپن معروف است. مارکس در مانیفست کمونیست از ارادل‌واوباش تحت عنوان طبقه خطرناک و تفاله اجتماعی نام می‌برد. آن توده‌گندیده منفعل که از تحتانی‌ترین اقشار جامعه قدیم به سطح جامعه رانده شده، ممکن است اینجا و آنجا به وسیله انقلاب پرولتاریایی به داخل جنبش رانده شوند، شرایط زندگی این قشر، آن‌ها را بیشتر برای ایفای نقش مزدور جیره‌خوار در خدمت دسیسه‌های ارتجاعی آماده می‌کند (مارکس و انگلس، ۱۳۵۹: ۵۱).

لذا قرار گرفتن فرد در معرض گروه‌های هم‌هدف که مدتی را باهم سپری می‌کنند و از کنش‌های همدیگر لذت می‌برند، بسترهای گرایش به رفتار وندالیستی را برایشان مهیا و این کنش اجتماعی را امری لذت‌بخش و یک نوع الگوی فراغتی برای خود تعریف می‌کنند. ایده هم‌نشینی با متغیرهای الگوی انگیزشی مازلو (۱۳۷۶: ۷۰) نیز پیوند دارد. چون وی از انواعی از نیازهای اساسی می‌گوید که در پیوند با دیگران برمی‌آیند و فرد را به پیوند با دیگران، حفظ آن و تحمل هزینه‌هایش وامی‌دارند. کوهن، شکل‌گیری دارو دسته‌های کج‌رو را واکنش افرادی می‌داند که در ساخت اجتماعی، موقعیت همسانی دارند و می‌بینند، اگر تنها عمل کنند، از دیگران جدا می‌افتند و هم منزلتشان را از دست می‌دهند و هم موفق نمی‌شوند. پس به گروه می‌پیوندند. دارو دسته‌ها، اغلب محصول تجمع‌های متمایز شماری نوجوان کج‌رو است که «احساس مطرود بودن»، غالباً نهفته دارند و این حس مشترک، آنان را گرد هم می‌آورد. وندالیسم، در جامعه مدرن، سنخ‌های وازده و پس‌زده جامعه است که معمولاً در حاشیه کلان‌شهرهای بزرگ زندگی نموده و از ارتباط و اتصال با طبقات فعال و مولد جامعه بریده‌اند. این گروه که از جریان زندگی عادی به دورند. سبک زندگی آن‌ها، غیرمولد است و از دیگران (جیب‌بری، دزدی، سرقت و اخاذی)، تغذیه می‌کنند. تن به کار و تولید نمی‌دهد و چون تترس و گردن‌کلفتی هستند، اغلب در چپاول مردم شرکت کرده و سهم خود را هرچند ناچیز می‌گیرند و برای امرامعاش و گذران زندگی غالباً به کارهای ناشایست و ضد انسانی تن می‌دهند. دزدان، چاقو‌کشان حرفه‌ای، اوباش، ولگردان، روسپیان و جنایتکاران باج‌گیر خرده‌پا و نظایر آن را اصطلاحاً در زمره این افراد به حساب می‌آوردند. در صورت از دست رفتن حس هویت اجتماعی، رشد هنجارهای اجتماعی، انسجام فرهنگی، قومیتی و خانوادگی و همین‌طور واگرایی فرهنگی، افزایش فاصله بین فرهنگ رسمی و غیررسمی، بی‌هویتی، افسردگی‌های اجتماعی، بیم از آینده، افزایش مخاطرات شغلی و تحصیلی، خرده‌فرهنگ وندالیسم رشد کرده و افزایش می‌یابد و این امر نقطه آغاز خطری برای جامعه محسوب می‌شود. معمولاً دوست دارند زور بگویند، باج بگیرند، پرخاشگر هستند، توهین می‌کنند، دعوا و نبردهای خیابانی را جستجو می‌کنند. آزار دیگران برایش لذت‌بخش و راضی‌کننده است. شخصیت‌های ضداجتماعی «اختلال شخصیت ضداجتماعی» و «شخصیت‌های مرزی» دارند. این گروه که از جریان زندگی عادی به دورند برای گذران زندگی به کارهای ناشایست و ضد انسانی تن می‌دهند. الگوی خشم افراد دچار جنون اخلاقی به‌مانند وندالها به‌طور آشکار در الگوهای خشونت، پرخاشگری و دعوای بدنی دیده می‌شود و به دو شکل است: برخی از آن‌ها، ابتدا تهدید می‌کنند و بعد رفتار پرخاشگرانه نشان می‌دهند و برخی دیگر بدون پیش‌آگاهی و به‌طور ناگهانی دست‌به‌بینه می‌شوند. بر این اساس، سه‌گونه وندال می‌توان نام برد:

الف) تهدیدکننده‌ها: مردم دیگر را به‌طور غیرمستقیم و ترسناک تهدید می‌کنند و مدام به دیگران ناسزا می‌گویند.
 ب) زورگوها: کسانی که مردم دیگر را به‌صورت مستقیم تهدید می‌کنند و دیگران را مورد آزار و اذیت قرار می‌دهند، فشار می‌دهند، هل می‌دهند، از قدرت خود برای سرکوب دیگران استفاده می‌کنند و دادوهوار راه می‌اندازند.
 ج) نابودکننده‌ها: هر چیز را ویران می‌کنند، به حیوانات صدمه می‌زنند، روابط آدم‌ها را به هم می‌ریزند، بی‌پروا رانندگی می‌کنند و قانون‌شکن هستند، علاقه عجیب و حریصانه‌ای به آزار روحی، روانی و جنسی دیگران دارند.

پیشینه عملی

جدول ۱- پیشینه پژوهش (جهت فراتحلیل)

نویسندگان	جامعه آماری	استان	رشته تحصیلی	شیوه	گروه مورد مطالعه	نمونه	هویت قومی
روشنایی (۱۴۰۱)	۴۰۵	ایران	حقوق قضایی	تصادفی	جوانان شهر خرم‌آباد	۴۰۵	فارس
خسروی و همکاران (۱۴۰۱)	۳۸۴	لرستان	جامعه‌شناسی	تصادفی ساده	دانش‌آموزان دبیرستانی یاسوج	۳۸۴	لر
حسینی و همکاران (۱۳۹۸)	۷۱۴	لرستان	جامعه‌شناسی	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	شهروندان ۲۹-۱۵ ساله خرم‌آباد، بروجرد و ازنا	۷۱۴	لر
احمدی و همکاران (۱۳۹۷)	۳۶۴	آذربایجان شرقی	روانشناسی و علوم تربیتی	تصادفی طبقه‌ای	دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان	۳۶۴	ترک
دره‌کردی و همکاران (۱۳۹۶)	۳۸۴	خوزستان	روانشناسی تربیتی	تصادفی چندمرحله‌ای	دانش‌آموزان مقطع متوسطه اهواز	۳۸۴	عرب
رسولی و خرم‌آبادی (۱۳۹۶)	۵۰۰	همدان	روانشناسی	تصادفی ساده	جوانان همدان گروه سنی ۱۰-۲۷ سال	۵۰۰	فارس
سختایی و همکاران (۱۳۹۶)	۳۸۴	تهران	علوم اجتماعی	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	دانش‌آموزان دبیرستان تهران	۳۸۴	فارس
ابراهیمی و ریاحی‌نیا (۱۳۹۵)	۲۴۸	تهران	علم اطلاعات	خوشه‌ای	کتابخانه‌های کشور	۲۴۸	فارس
افشانی و جواهرچیان (۱۳۹۵)	۶۳۵	یزد	علوم اجتماعی	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	دانش‌آموزان متوسطه یزد	۶۳۵	فارس
بزی و همکاران (۱۳۹۵)	۲۸۰	گلستان	جغرافیا و برنامه ریزی درس	تصادفی ساده	ساکنان شهر گرگان	۲۸۰	ترکمن
کردگریمی و روشنایی (۱۳۹۵)	۴۰۰	همدان	علوم سیاسی	تصادفی ساده	دانش‌آموزان متوسطه همدان	۴۰۰	فارس
کریمی و فرهنگ (۱۳۹۵)	۳۶۰	چهارمحال و بختیاری	جامعه‌شناسی	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	جوانان شهر لردگان	۳۶۰	لر
بخارایی و شربتیان (۱۳۹۴)	۱۰۰	خراسان رضوی	علوم اجتماعی	قضای قضاوتی هدفمند	شهر مشهد	۱۰۰	فارس
اله‌یاری و حسینی (۱۳۹۳)	۳۵۷	کرمانشاه	مددکاری اجتماعی	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	دانش‌آموزان استان	۳۵۷	کرد

فارس	۳۷۷	دانش‌آموزان شیراز و بوشهر	تصادفی طبقه‌بندی شده	علوم اجتماعی	فارس و بوشهر	۳۷۷	عادل‌راد (۱۳۸۷)
عرب	۳۸۶	دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر ایذه	تصادفی طبقه‌بندی شده	جامعه‌شناسی	خوزستان	۳۸۶	براتیان (۱۳۸۶)
مازنی	۵۰۰	نوجوانان و جوانان دانش‌آموز ۱۰-۲۵ سال استان مازندران	خوشه‌ای - طبقه‌ای	جامعه‌شناسی	مازندران	۵۰۰	جان حسینی (۱۳۸۶)
کرد	۴۲۶	دانش‌آموزان متوسطه شهر سنندج	طبقه‌ای	علوم اجتماعی	کردستان	۴۲۶	محمدی بلبان‌آباد (۱۳۸۴)
فارس	۱۰۰	دبیرستان‌های شهر شیراز	تصادفی	جامعه‌شناسی	فارس	۱۰۰	احمدی و سهامی (۱۳۸۳)
فارس	۵۲۷	دانش‌آموزان دبیرستان شیراز	تصادفی خوشه‌ای	جامعه‌شناسی	فارس	۵۲۷	نیک‌اختر (۱۳۷۸)
فارس	۳۰۰	پسران ۸ تا ۱۶ ساله ساکن مناطق حاشیه جنوب تهران	تصادفی ساده	جامعه‌شناسی	تهران	۳۰۰	رمضانی (۱۳۷۵)
فارس	۳۸۴	جوانان شیراز	تصادفی ساده	علوم اجتماعی	فارس	۳۸۴	جلیلی (۱۳۷۲)

داده‌ها و روش‌شناسی

روش تحقیق حاضر؛ کمی و شیوه تحلیل آن فراتحلیل کمی و مرور سیستماتیک مطالعات است. نرم‌افزار مورد استفاده CMA2 و آزمون‌های آماری برای تبیین رابطه متغیرهای مستقل با وابسته؛ d کوهن و f فیشر است. پرسشنامه از نوع معکوس و سنجه غیر واکنشی محسوب می‌شود. در فرا تحلیل در گام اول با جستجوی کلیدواژه "وندالیسم و عوامل موثر بر آن"، از منابع علمی، مقاله و رساله‌های ارشد و دکتری گردآوری شده و تعداد آن به‌عنوان جامعه آماری کل شمارش می‌گردد. بعد از اتمام آن؛ مرحله غربالگری آغاز می‌شود، در مرحله غربالگری؛ ملاک ورود و خروج مبنای محقق قرار می‌گیرد، یعنی مقاله‌هایی که حائز شرایط ورود به تحلیل هستند؛ باقی‌مانده و آثار بی‌کیفیت، فاقد روش علمی و یافته‌های معتبر (کمی و کیفی)؛ از لیست خارج می‌شود. در گام بعدی مقاله‌های مستخرج از سال قدیم به سال جدید تنظیم شده و اولین مقاله منتشر شده جهت تحلیل و ورود به نرم‌افزار ۱۳۷۲ و آخرین مقاله منتشر شده که محقق در جستجوی خود به آن رسیده در سال ۱۴۰۱ منتشر شده است. در گام سوم؛ با شمارش مقاله‌های حائز شرایط فرا تحلیل با عنوان حجم نمونه تعیین می‌شوند و در بازه زمان ۳۷۲ الی ۱۴۰۱، از جامعه آماری ۵۰ تحقیق؛ بعد از کنترل از حیث روشی، اعتبار، روایی و یافته‌های علمی، تعداد ۴۱ مقاله (حجم نمونه) وارد نرم‌افزار شده و اندازه اثر نهایی هر پژوهش و اثر نهایی کل برآورد شده است.

قلمرو پژوهش

جدول ۲- قلمرو جغرافیایی پژوهش

قلمرو	فراوانی درصد
آذربایجان	۳
	۷/۳

۲/۴	۱	اردبیل
۲/۴	۱	بویراحمند
۷/۳	۳	تهران
۷/۳	۳	چهارمحال و بختیاری
۲/۴	۱	خراسان رضوی
۱۷	۷	خوزستان
۹/۷	۴	فارس
۴/۸	۲	کردستان
۴/۸	۲	کرمانشاه
۲/۴	۱	گلستان
۱۲/۱	۵	لرستان
۴/۸	۲	مازندران
۲/۴	۱	هرمزگان
۹/۷	۴	همدان
۲/۴	۱	یزد
۱۰۰	۴۱	جمع کل

مطابق نتایج پژوهش ۱۷ درصد از پژوهش در استان خوزستان اجرا شده است.

یافته‌ها

جدول ۳- گروه مورد بررسی

گروه مورد بررسی	فراوانی	درصد
شهروندان	۱۰	۲۴/۳
جوانان	۷	۱۷
دانشجویان	۳	۷/۳
دانش آموزان	۲۱	۵۱/۲
جمع کل	۴۱	۱۰۰

مطابق نتایج، گروه موردی در ۵۱ درصد از اقشار دانش آموزان بوده است.

جدول ۴- روش نمونه‌گیری مطالعات

نمونه‌گیری	فراوانی	درصد
تصادفی ساده	۱۷	۴۱/۴
خوشه‌ای چندمرحله‌ای	۹	۲۱/۹
طبقه‌ای	۹	۲۱/۹
ترکیبی	۴	۹/۷
تعمدی-هدفمند	۲	۴/۸
جمع کل	۴۱	۱۰۰

۴۱/۴ درصد پژوهش با روش تصادفی ساده و ۴/۸ به روش هدفمند (کمترین)، انجام گرفته است.

جدول ۵- فراوانی متغیرهای استخراج شده

متغیرها	فراوانی	درصد
سرمایه فرهنگی	۳	۰/۹۲
تعلق اجتماعی	۵	۱/۵
پیوند اجتماعی	۵	۱/۵
انسجام اجتماعی	۱۱	۳/۳۸
سرمایه اجتماعی	۱۳	۴

۸/۳۰	۲۷	سرمایه اقتصادی
۲/۷۶	۹	اختلاط فرهنگی
۱/۵	۵	تضاد طبقاتی
۵/۵۳	۱۸	ناهمگونی طبقاتی
۳/۶۹	۱۲	سرکوب اجتماعی
۱/۲۳	۴	نارضایتی اجتماعی
۲/۱۵	۷	تبعیض اجتماعی
۶/۱۵	۲۰	فشار اجتماعی
۳/۰۷	۱۰	امید اجتماعی
۲/۴۶	۸	تاب‌آوری اجتماعی
۴/۶۱	۱۵	ناکامی اجتماعی
۹/۲۳	۳۰	کنترل رسمی
۱/۵	۵	کنترل غیررسمی
۴/۹۲	۱۶	هم‌نشینی اقتراقی
۳/۰۷	۱۰	ارزش خشونت در همسالان
۲/۴۶	۸	انومی اجتماعی-اقتصادی
۱/۵	۵	بی‌نظمی فیزیکی-اجتماعی
۵/۲۳	۱۷	محرومیت نسبی
۳/۰۷	۱۰	خانواده ازهم‌گسیخته
۱/۸۴	۶	منزلت اجتماعی
۱/۵	۵	منزلت شغلی
۴	۱۳	سطح تحصیلات
۰/۹۲	۳	سبک زندگی پرخطر
۲/۷۶	۹	تعلقات مذهبی
۵/۵۳	۱۸	فقر فرهنگی
۱۰۰	۳۲۵	جمع کل

جدول ۶- اندازه اثر پژوهش

متغیر	گزارش آماری			
	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	sig
عوامل سرمایه‌های سرمایه فرهنگی	۰,۲۸۱	۰,۱۰۲	۰,۳۴۷	۰,۰۰۰
	۰,۱۵۶	۰,۳۶۲	۰,۶۳۹	۰,۰۰۰
	۰,۲۴۱	۰,۳۱۲	۰,۷۰۲	۰,۰۰۱
	۰,۱۲۴	۰,۱۵۹	۰,۴۳۶	۰,۰۰۰
	۰,۲۱۹	۰,۴۲۳	۰,۹۴۲	۰,۰۰۱
ناهمگونی	۰,۱۳۶	۰,۵۱۲	۱۱,۰۱۲	۰,۰۰۲
	۰,۴۱۳	۰,۱۷۴	۰,۵۶۱	۰,۰۰۰
فشار ساختاری	۰,۱۲۴	۰,۲۱۹	۰,۷۵۳	۰,۰۰۰
	۰,۱۲۴	۰,۱۵۶	۰,۳۱۸	۰,۰۰۰
	۰,۲۳۳	۰,۱۴۱	۰,۶۰۷	۰,۰۰۰
	۰,۲۹۳	۰,۱۶۹	۰,۶۹۷	۰,۰۰۱
	۰,۱۰۴	۰,۲۱۴	۰,۸۹۶	۰,۰۰۰
فشار اجتماعی	۰,۳۶۱	۰,۴۹۵	۰,۶۱۹	۰,۰۰۰

امید اجتماعی	۰,۱۶۳	۰,۳۶۷	۰,۸۹۲	۶,۴۰۰	۰,۰۰۳
تاب‌آوری اجتماعی	۰,۲۰۰	۰,۳۱۸	۰,۴۷۱	۶,۴۳۲	۰,۰۰۰
ناکامی اجتماعی	۰,۱۵۴	۰,۲۸۱	۰,۸۰۳	۴,۰۳۱	۰,۰۰۱
نظارت اجتماعی	۰,۳۱۶	۰,۳۰۳	۰,۷۳۷	۰,۹۸۵	۰,۰۲۵
کنترل غیررسمی	۰,۳۴۵	۰,۱۴۱	۰,۵۳۱	۷,۳۵۷	۰,۰۰۰
الگوی مرجع	۰,۱۴۵	۰,۲۱۷	۰,۲۱۲	۴,۱۱۵	۰,۰۰۰
ارزش خشونت در همسالان	۰,۱۷۷	۰,۲۷۱	۰,۵۱۵	۹,۶۵۶	۰,۰۰۲
بی‌سازمانی	۰,۲۹۴	۰,۰۳۳	۰,۵۶۳	۱۱,۸۶۹	۰,۰۳۲
بی‌نظمی فیزیکی-اجتماعی	۰,۳۹۵	۰,۲۷۴	۰,۷۷۱	۲,۲۶۴	۰,۰۱۴
محرومیت نسبی	۰,۱۲۹	۰,۳۸۵	۰,۴۷۰	۱۷,۳۰۶	۰,۰۰۰
خانواده ازهم‌گسیخته	۰,۳۸۱	۰,۲۷۴	۰,۸۶۵	۷,۲۰۱	۰,۰۰۳
عوامل فرهنگی	۰,۱۱۴	۰,۳۰۲	۰,۷۸۳	۱۰,۳۳۵	۰,۰۰۰
منزلت شغلی	۰,۳۱۸	۰,۵۸۲	۰,۷۸۲	۴,۶۰۲	۰,۰۰۱
سطح تحصیلات	۰,۱۰۵	۰,۱۶۲	۰,۳۵۲	۵,۳۱۹	۰,۰۰۰
سبک زندگی پرخطر	۰,۳۱۴	۰,۰۹۵	۰,۶۴۴	۵,۴۷۵	۰,۰۰۲
تعلقات مذهبی	۰,۲۰۴	۰,۳۶۹	۰,۸۹۳	۹,۲۶۸	۰,۰۰۳
فقر فرهنگی	۰,۱۶۰	۰,۱۹۰	۰,۷۴۱	۹,۶۷۱	۰,۰۰۰
اثر کل پژوهش	۰,۳۵۴	۰,۲۶۶	۰,۴۶۹	۱۶,۴۱۶	۰,۰۰۱

طبق جدول شماره ۶ نتایج اندازه اثر نشان می‌دهد که:

- بین عوامل سرمایه و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. در این میان با افزایش سرمایه فرهنگی (۰,۲۸۱) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) ، سرمایه اجتماعی (۰,۲۱۹) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۱) ، تعلق اجتماعی (۰,۱۵۶) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) ، پیوند اجتماعی (۰,۲۴۱) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۱) ، انسجام اجتماعی (۰,۱۲۴) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) و سرمایه اقتصادی (۰,۱۳۶) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۲) ، رفتارهای وندالیسم در جامعه کاسته می‌شود.

- بین ناهمگونی اجتماعی و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. بر این اساس با افزایش اختلاط فرهنگی (۰,۴۱۳) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) ، تضاد طبقاتی (۰,۱۲۴) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) و ناهمگونی طبقاتی (۰,۱۲۴) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) ، جامعه به سمت رفتارهای خشن و وندالی تمایل پیدا می‌کنند.

- بین فشار ساختاری و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. هر چه میزان ناکامی اجتماعی (۰,۱۵۴) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۱) ، سرکوب اجتماعی (۰,۲۳۳) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) و ناراضی‌ت اجتماعی (۰,۲۹۳) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۱) ، در جامعه افزایش یابد، سطح مدارای اجتماعی کاهش یافته و جامعه در شرایط بحرانی، دست به تخریب و صدمه به اموال عمومی می‌زنند. همچنین افزایش امید اجتماعی (۰,۱۶۳) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۳) و تاب‌آوری اجتماعی (۰,۲۰۰) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) با کاهش رفتار وندالی همراه است.

- بین نظارت اجتماعی و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. هرچه سطح کنترل رسمی (۰,۳۱۶) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۲۵) و غیررسمی (۰,۳۴۵) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) با حفظ اصول و قواعد اجتماعی، افزایش یابد، سطح رفتار تخریبی نیز کاهش می‌یابد.

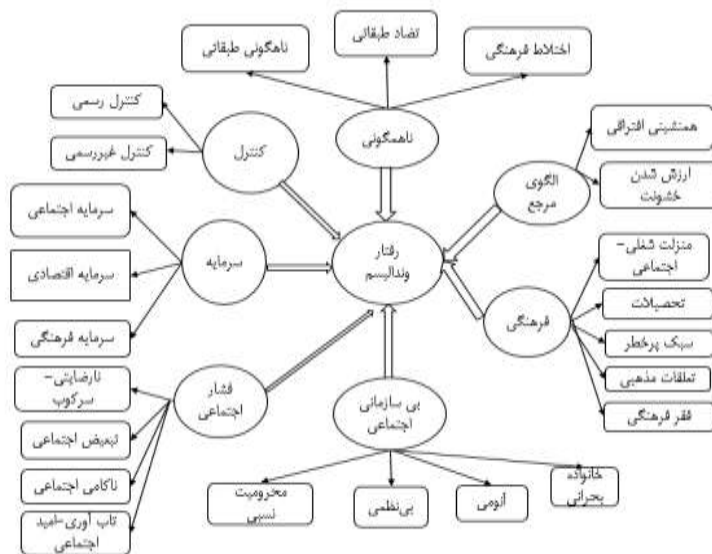
- بین الگوی مرجع و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. هرچه شدت هم‌نشینی افتراقی (۰,۱۴۵) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۰) و ارزش خشونت در همسالان (۰,۱۷۷) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۰۲) افزایش یابد، سطح رفتار تخریبی نیز افزایش می‌یابد.

- بین بی‌سازمانی اجتماعی و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. با افزایش شدت آنومی اجتماعی - اقتصادی (۰,۲۹۴) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۳۲) ، بی‌نظمی فیزیکی - اجتماعی (۰,۳۹۵) = اندازه تأثیر و (Sig=۰,۰۱۴) ، محرومیت

نسبی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,129$)، خانواده ازهم‌گسیخته ($\text{Sig}=0,381$ و اندازه تأثیر $=0,003$)، تبعیض اجتماعی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,104$) و فشار اجتماعی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,361$) سطح رفتار تخریبی نیز افزایش می‌یابد.

بین عوامل فرهنگی و رفتار وندالیسم رابطه معنی‌داری وجود دارد. بر این اساس با افزایش منزلت اجتماعی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,114$) و منزلت شغلی ($\text{Sig}=0,001$ و اندازه تأثیر $=0,318$)، سطح تحصیلات ($\text{Sig}=0,005$ و اندازه تأثیر $=0,105$) و تعلقات مذهبی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,204$)، انگیزه کنش تخریب آمیز در جامعه کم شده و با افزایش فقر فرهنگی ($\text{Sig}=0,000$ و اندازه تأثیر $=0,160$) و سبک زندگی پرخطر ($\text{Sig}=0,314$ و اندازه تأثیر $=0,002$)، میزان رفتارهای تخریبی نیز افزایش می‌یابد.

بر این اساس نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش در شکل شماره ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲- مدل تحلیلی پژوهش

نتیجه‌گیری

جوامع در حال گذار با رفتارهای وندالیسم و کاهش انتظام اجتماعی مواجه هستند. سال‌های ۲۰۱۹، ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲، جهان شاهد جنبش‌هایی همراه با تخریب اموال عمومی، ترور، قتل، ستیز و نزاع، آتش زدن اماکن و سرمایه مادی اجتماع بوده است. ایران نیز رفتارهای وندالیسم در شرایط مختلفی اعم از ورزش فوتبال، اعتراض اجتماعی یا صدمه افراد به اتوبوس، اماکن غیرشخصی و دولتی را تجربه کرده است، در این باره ۴۱ مطالعه صورت گرفته و هرکدام از دیدگاه‌های مختلفی سعی در تبیین وندالیسم داشته‌اند. روش فعلی از نوع فراتحلیل است که ۴۱ مطالعه فوق را دسته‌بندی، تحلیل و ارزیابی نموده و سعی کرده اندازه اثر متغیرهای مستقل مشترک پژوهش‌ها بر وندالیسم را برآورد کند. نتایج نشان داد که:

- افرادی که سرمایه فرهنگی بالایی دارند، به دلیل داشتن آگاهی و دانش اجتماعی، توانایی و مهارت کنترل رفتاری، کمتر به رفتارهای وندالیستی گرایش پیدا می‌کنند و مقدار این اثر برابر با ۰,۲۸۱ است.
- سرمایه اجتماعی بالایی منجر به تشویق افراد به سمت همکاری و مشارکت در تعاملات اجتماعی می‌شود که نتیجه آن حل میزان بیشتری از معضلات موجود در اجتماع و حرکت به سمت رشد و توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی است و افزایش میزان این سرمایه، بسترهای رفتارهای وندالیسم را کاهش می‌دهد. مقدار تأثیر سرمایه اجتماعی بر وندالیسم برابر با ۰,۲۱۹ است.

- مقدار تأثیر تعلق اجتماعی بر وندالیسم برابر با ۰,۱۵۶ است. هرچه سطح تعلق اجتماعی افراد به نهادها (خانواده، مدرسه، جامعه) کاهش یابد؛ به دلیل از بین حس همدردی، تعهد و فقدان احساس مسئولیت، احتمال انجام رفتار وندال گرایانه در بحران اجتماعی زیاد است.
- مقدار تأثیر پیوند اجتماعی بر وندالیسم برابر با ۰,۲۴۱ است. افزایش میزان پیوند اجتماعی مانند وابستگی به والدین و تعهد و تعلق به مدرسه و پایبندی به ارزش‌های قراردادی اجتماع، گرایش به رفتارهای وندالیسمی را کاهش می‌دهد.
- تقویت انسجام اجتماعی از جمله اعتقادات و احساسات مشترک و تعادل و هماهنگی میان باورها و ارزش‌ها و درنهایت همبستگی میان افراد با نهادهای کلان، خرد و میانه، به همگرایی با هنجارهای اجتماعی می‌انجامد و از شدت گرایش به انجام رفتار وندالی می‌کاهد. مقدار تأثیر انسجام اجتماعی بر وندالیسم برابر با ۰,۱۲۴ است.
- افزایش سرمایه اقتصادی (۰,۱۳۶) بر میزان کاهش رفتاری‌های وندالیسمی تأثیر دارد. یعنی هر چه میزان سرمایه اقتصادی بیشتر باشد، بروز رفتارهای وندالیسمی کاهش می‌یابد.
- اختلاط فرهنگی بر وندالیسم ۰,۴۱۳ تأثیر دارد. هرچه ناهمگونی فرهنگی در یک جامعه افزایش یابد، به دلیل افزایش تعارض، فاصله اجتماعی و کاهش میزان همدلی عاطفی، رفتارهای وندالیسم نیز افزایش می‌یابد.
- هر چه تضاد طبقاتی بیشتر باشد، تضاد در نوع ارزش‌ها، هنجارها و حتی الگوهای فکری طبقات نمود می‌یابد. تضاد طبقاتی در جامعه، به انباشته شدن تعارض‌ها، خشونت طبقه‌ای و شکاف طبقه‌ای می‌انجامد که علت اقتصادی دارد و این امر به افزایش رفتارهای وندالی منجر می‌شود.
- توسعه ناهمگونی و افزایش شکاف و اختلاف طبقاتی هر چه بیشتر باشد، افرادی که حتی شرایط اقتصادی بهتری از گذشته داشته باشند، به علت تبعیض‌هایی که مشاهده می‌کنند، دچار سرخوردگی شده و بیشتر رفتارهای وندالیسمی از خود بروز می‌دهند.
- مقدار تأثیر سرکوب اجتماعی بر وندالیسم برابر با ۰,۲۳۳ است. وقتی نهادهای اجتماعی در اثر گذار دچار کژکارکردی می‌شوند، به مرور انومی اجتماعی-اقتصادی-سیاسی در جامعه فراگیر می‌شود. تداوم این وضعیت، افت و خیر اقتصادی و اجتماعی و عدم حل مطالبه اجتماعی به اعتراض منجر می‌شود و در صورت فقدان مجرا و کانال مشروع به انجام مطالبه عمومی که همراه با نوعی سرکوب است، به انباشتگی روانی تضادها و انتقام اجتماعی نسبت به ساختار و نهادها شکل می‌گیرد و در صورت وجود شرایط، افراد دست به تخریب اموال و آسیب فیزیکی اماکن، سرقت بانک و آتش زدن سرمایه عمومی جامعه می‌زنند.
- عدم حل نیازهای اجتماعی به شکل‌گیری نارضایتی اجتماعی منجر می‌شود. نارضایتی‌ها بیشتر منشأ اقتصادی-اجتماعی دارند، در صورت بی‌توجهی به آن در سطح کلان و تجمیع این مسئله، افراد دست به رفتارهای مخرب می‌زنند.
- کنترل رسمی مبتنی بر عنصر حقوقی و قانونی کنترل اجتماعی است. قوانینی وجود دارند که راهنمای اعضای جامعه‌اند و گروهایی هستند که شغل آن‌ها اعمال این قوانین و مقررات در جامعه هست، هرچه کنترل رسمی، از جایگاه محکم، منزلت اجتماعی و قانونی در ارتباط با شهروندان برخوردار باشد، احتمال تخریب اموال نیز کمتر خواهد. کنترل غیررسمی، شکلی از کنترل اجتماعی است که در عرصه رویارویی اجتماعی اعضای جامعه در خانواده، مدرسه، محل کار و... تحقق می‌یابد. کاهش شکل کنترل غیررسمی به رهاشدگی افراد و طرد آن‌ها و پیوستن به حلقه خرده‌فرهنگ می‌شود، این گروه منبعی برای انجام رفتارهای وندالی محسوب می‌شود. میزان اثر کنترل رسمی برابر با ۰,۳۱۶ و غیررسمی برابر با ۰,۳۴۵ بر وندالیسم رفتاری است.
- براین اساس هرچه قدر افراد در معرض محیط انحراف آمیز قرار گیرند، احتمال ارتکاب به رفتار ضداجتماعی نیز افزایش می‌یابد و میزان اثر هم‌نشینی افتراقی بر رفتار وندالی برابر با ۰,۱۴۵ است.

- در حلقه خرده‌فرهنگ، گروه همسالان و باندها، خشونت، انجام رفتارهای ضداجتماعی، صدمه زدن به دیگران و تخریب اموال وقتی تبدیل به ارزش بشود، اعضا برای کسب احترام و تأیید و توجه اجتماعی، به راحتی دست به این کار می‌زنند.
- وضعیت نابسامان و آنومیک جامعه؛ حالتی از گسستگی میان خود و جامعه را نشان می‌دهد و به افزایش حالات سردرگمی، بدبینی و بی‌اعتمادی در افراد منجر می‌گردد. آنومیک بودن جامعه، بسترهای رفتار وندالیسمی را افزایش می‌دهد.
- بی‌نظمی فیزیکی- اجتماعی (۰,۳۹۵) بر رفتار وندالیسم تأثیر معنی‌داری داشته است. وقتی جامعه دارای ساختمان‌های نیمه‌کاره، معابر نامنظم، محل تردد معتادان، گدایان، فقدان نظم شهری- فیزیکی باشد و فرهنگ پنجره شکسته در آن شایع شود، مطرودان جامعه رو به سوی رفتارهای خرابکارانه می‌آورند.
- محرومیت نسبی نشانگر شکاف اقتصادی- اجتماعی بین طبقات جامعه است. وقتی جامعه به شدت طبقاتی می‌شود، سرمایه‌های اقتصادی نامتوازن توزیع می‌شود، این امر به محرومیت نسبی منجر می‌شود، افزایش محرومیت نسبی، ارتکاب کنش وندالیسمی را افزایش می‌دهد. این متغیر توانسته ۰,۱۲۹ درصد از تغییرات رفتار وندالیسم را تبیین نماید.
- هرچه خانواده از انسجام و همبستگی مناسبی برخوردار نباشد و از گسیختگی رنج ببرد، احتمال انجام رفتارهای وندالیسم از سوی این طیف بسیار بیشتر از سایرین است.
- تبعیض اجتماعی بر وندالیسم رفتاری (۰,۱۰۴) تأثیر معنی‌داری داشته است. هرچه شدت تبعیض اجتماعی بیشتر، جامعه به سمت رفتارهای رادیکالی و خشونت‌آمیز سوق می‌یابد.
- فشارهای اجتماعی (۰,۳۶۱) بر افراد از جمله تحمیل مالیات، گرانی، عدم اعتراض، قرار دادن کنش افراد در قفس آهنین و ایجاد ناامنی روانی باعث واگرایی افراد با نهاد و ساختارها شده و در نتیجه به رفتارهای تخریبی در جامعه کمک می‌کند.
- امید اجتماعی کنشی هدفمند از طریق برنامه‌ریزی، مسئولیت‌پذیری، تلاشگری در جهت ایجاد تغییر برای دستیابی به آرزوی پیشرفت است. هر چه میزان امید اجتماعی بیشتر باشد، بروز رفتار وندالیسمی کاهش خواهد یافت.
- کم بودن آستانه تحمل در افراد مختلف در حقیقت نمایش دغدغه‌ها و نگرانی‌ها درونی افراد در حوزه‌های مختلف است. کاهش آستانه تحمل به افزایش رفتار تخریبی منجر می‌شود. میزان تأثیر آستانه تحمل بر وندالیسم رفتاری برابر با ۰,۲۰۰ است.
- ناکامی اجتماعی بر وندالیسم رفتاری (۰,۱۵۴) تأثیر معنی‌داری داشته است. ناکامی اجتماعی به تدریج به شکل‌گیری خرده‌فرهنگ ناسازگار با هنجارهای حاکم بر جامعه شده و بسترهای ارتکاب به تخریب اجتماعی را افزایش می‌دهد.
- میزان تأثیر منزلت اجتماعی بر وندالیسم رفتاری برابر با (۰,۱۱۴) Effect size است. هرچه افراد احساس کنند که در جامعه دارای ارزش و منزلتی هستند، از سوی نهادهای اجتماعی به‌عنوان شهروند حمایت می‌شوند، کمتر دست به وندالیسم می‌زنند. ناکامی منزلتی و احساس حقارت از سطح کلان باعث خشن رفتار شهروندان و ناهمسازی بین کلان و خرد می‌گردد.
- افرادی که از منزلت شغلی بالاتر باشد، به دلیل وفاداری سازمانی، تعلق شغلی، احساس رضایت اجتماعی و همچنین عدم طرد از سوی نهاد شغلی، کمتر دست به کنش وندالیسمی می‌زند.
- سطح تحصیلات نقش بسزایی در عملکرد مثبت و هنجارین افراد نسبت به جامعه ایفا می‌کند و با افزایش سطح تحصیلات، رفتارهای بهنجار افراد افزایش و بروز رفتارهای وندالیسمی به حداقل می‌رسد.

- تعلق به سبک زندگی پرخطر (اعتیاد، الکل، سیگار، مشروبات، سبک‌های متعارض زندگی)، همراه با تعلق به سبک زندگی خرده‌فرهنگی است که در آن انجام رفتارهای ضداجتماعی ارزش والایی دارد. میزان تأثیر سبک زندگی پرخطر بر وندالیسم رفتاری برابر با $(Effect\ size = 0,314)$ است.
  - بین متغیر تعلقات مذهبی و رفتار وندالیسمی $(Effect\ size = 0,204)$ رابطه معکوس وجود دارد یعنی هرچه قدر میزان تقید به دین و مذهب بیشتر باشد، رفتارهای وندالیسمی بروز کاهنده خواهد داشت.
  - فقر فرهنگی، معنای کم‌ارزش دانستن هنجارهای جمعی، افکار فردگرایانه نسبت به منافع عمومی و عدم رعایت مصالح جمعی است، وقتی که فقر فرهنگی در محیطی وجود داشته باشد، در شرایط بحرانی از جمله اعتراض، نزاع و تضاد گروهی، احتمال انجام رفتارهای تخریبی بشدت بیشتر می‌رود. مقدار تأثیر فقر فرهنگی بر وندالیسم رفتاری برابر با $(Effect\ size = 0,160)$ است.
- توسعه ناهمگون (تأخر فرهنگی نهاده‌ها و گروه‌ها)، به کژکارکردی نهادی (فشار اجتماعی-ساختاری) و درنهایت بی‌سازمانی اجتماعی (ظهور رفتار وندالیسم) منجر شده است. هرچه شرایط توسعه نهادی بدقواره شده (ناموزون یا توسعه بی‌نامتعادل)، به همان میزان بی‌سازمانی اجتماعی (اختلال کارکردی نهادهای اجتماعی) نیز افزایش یافته است. عدم حل بی‌سازمانی اجتماعی ناشی از فشارهای اجتماعی بر اقشار جامعه به شکاف طبقاتی، ناکامی اجتماعی، تعارض انباشتی، نارضایتی، احساس بی‌عدالتی، احساس تبعیض و افکار انتقام جویانه و کنش مخربانه منجر شده است. تداوم این شرایط روانی-جمعی به از دست رفتن هویت جمعی-فردی، انسجام فرهنگی، قومیتی و خانوادگی از یک‌طرف و انباشت تعارض و ناکامی روانی، شکل‌گیری رفتار مخالف با انتظام اجتماعی و تعارض جامعه-فرد می‌شود و فرد به سمت اجتماع خرده‌فرهنگی خشن (وندالیسم) و واگرا با انتظام عمومی تمایل می‌یابد. جامعه ایران در یک شرایط گذار از دنیای سنتی به مدرن قرار گرفته است. به این معنی که نهادهای اجتماعی در گذار تحول، نوسازی، تقسیم‌کار نوین، خود را باسنت، هنجارها و ساختار فرهنگی جامعه انطباق و سازگاری نداده است، نوعی با ستیز بین نهادها در شرایط توسعه و نوسازی مواجهه هستند. گذار نامناسبی و ناموزونی که اسلمسر تحت عنوان توسعه ناهمگون (سو، ۱۳۹۲) و آگبرن و نیم کف (۱۳۹۰)، آن را تأخر فرهنگی می‌نامد، در هر دو این متفکر، فشار اجتماعی (شکاف طبقاتی، تضاد ارزشی، حاشیه‌نشینی، طرد اجتماعی و محرومیت نسبی، بحران سرمایه اجتماعی)، به تولید تضاد اجتماعی و رفتارهای بی‌سازمان کننده (کنش مخربانه، وندالی) منجر می‌شود. در فرایند گذار جامعه که میزان آگاهی و نوسازی روانی جامعه در اثر نفوذ رسانه‌های جمعی، تحولات اجتماعی بیشتر می‌شود، اما نهادهای اجتماعی همچنان با قالب سنتی تقسیم‌کار به بقای خود ادامه می‌دهد، این ناهمخوانی و تعارض باعث افزایش رفتارهای وندالیسم در جامعه می‌شود. یک علت مهم آن، عدم حل تعارض‌ها، ناکامی‌ها، موانع اجتماعی و فرهنگی است که به بی‌ثباتی ذهنی و رفتاری منجر می‌شود. در این فضا، با حاشیه‌نشینی، طرد اجتماعی در اثر ناکامی‌ها و تغییر در کارکردهای جمعی نظام خانواده و نهادهای اجتماعی، گرایش به رفتار وندالیسم زیادتر می‌شود. جامعه وقتی با بی‌سازمانی اجتماعی در اثر فشارهای اجتماعی-اقتصادی، مواجه است، نهادهای غیررسمی نیز کارایی جمعی خود را از دست می‌دهند، به دلیل از بین رفتن پتانسیل جمعی نهادهای غیررسمی، جامعه‌پذیری دچار اختلال شده و در تعامل بین فرد-جامعه، کنش وندالی ظهور می‌یابد، در صورت کاهش پتانسیل اجتماعی نهادهای رسمی و غیررسمی در حل بحران‌های روانی-اجتماعی، افراد به‌راحتی در دام وندالیسم می‌افتد، گروه خرده‌فرهنگی گرایش یافته و در تعارض با قوانین، هنجارهای و ارزش‌های جمعی قرار گرفته و درصدد انتقام و ضربه زدن به نظم اجتماعی برمی‌آید.

منابع

- ابراهیمی، رحمان؛ ریاحی‌نیا، نصرت. (۱۳۹۵). **مطالعه وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی کشور با تأکید بر ویژگی‌های جامعه محلی**. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۳ (۳)، ۳۸۰-۳۶۵.
- احمدی، حبیب؛ سهامی، سوسن. (۱۳۸۳). **بزهکاری و خرابکاری**. فصلنامه تازه‌های روان‌درمانی، سال ۵، شماره‌های ۱۷ و ۱۸. احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت.
- احمدی، عزت‌الله؛ عدلی پور، صمد؛ جبار آخوندی، فریباپور. (۱۳۹۷). **رفتارهای وندالیستی و ارتباط آن با پابندی به ارزش‌ها، احساس بی‌هنجاری و میزان استفاده از رسانه‌های نوین (دانشگاه شهید مدنی آذربایجان)**. پژوهش‌های روان‌شناختی اجتماعی، ۲۹، ۷۷-۹۴.
- افشانی، علیرضا؛ جواهرچیان، ندا. (۱۳۹۵). **بررسی نقش بیگانگی اجتماعی در وندالیسم در بین دانش آموزان دوره اول و دوم متوسطه شهر یزد**. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۵ (۱۳)، ۲۴-۱. Doi: 10.22108/ssoss.2016.20952
- اگبرن، نیم کف؛ اگبرن، نیم کف. (۱۳۹۰). زمینه جامعه‌شناسی، ترجمه آریان پور، تهران. امیری‌نژاد، حسین؛ رمضان عزیزاده، کاووس. (۱۳۹۰). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم در بین دانش آموزان پسر مقطع راهنمایی ناحیه ۴ اهواز، فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، ۱۱ (۱)، ۸۶-۱۰۴.
- بخارایی، احمد؛ شربتیان، محمدحسن. (۱۳۹۴). **تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اثرگذار بر رفتارهای وندالیستی (مطالعه موردی: در کلان‌شهر مشهد)**. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران (پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی)، ۴ (۲)، ۴۸-۲۱.
- براتیان، علی. (۱۳۸۶). **شناسایی و تعیین برخی عوامل مؤثر بر بروز رفتار وندالیستی در میان دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر ایذه**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی شوشتر.
- بزی، خدارحم؛ موسی‌زاده، حسین؛ خداداد، مهدی؛ آزاد بخت، جاسم. (۱۳۹۵). **بررسی انگیزه‌های مؤثر بر گرایش به وندالیسم در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: شهر گرگان)**. فصلنامه دانش انتظامی گلستان، ۷ (۱)، ۲۱-۱.
- جان حسنی، علی. (۱۳۸۷). **عوامل مؤثر بر گرایش به رفتارهای تخریب‌گرانه در استان مازندران ۱۳۸۶**. مطالعات امنیت اجتماعی، ۱۶ (۱)، ۴۶-۱۱.
- جلیلی، مهناز. (۱۳۷۲). بررسی عوامل مؤثر در بزهکاری نوجوانان شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- حسینی، محمدرضا؛ نوابخش، مهرداد؛ رحیمی، زهرا. (۱۳۹۸). **بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سبک زندگی بر پرخاشگری و وندالیسم شهری نوجوانان و جوانان استان لرستان**. جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۰ (۲)، ۲۸-۱. Doi: 10.30465/scs.2019.4197
- حیدری، اسلام؛ پارسامهر، مهربان. (۱۳۹۰). **بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم (دانش‌آموزان شهرستانی شهر اهواز)**. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۳ (۳)، ۲۲۹-۲۰۷.
- خسروی، هدایت؛ رادفر، مجید؛ صبوری، حبیب. (۱۴۰۱). **تبیین جامعه‌شناختی وندالیسم در شهر خرم‌آباد**. مجله جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۱۹ (۱)، ۱۸۹-۱۸۹. Doi: 10.30510/psi.2022.279912.1641
- دره‌کردی، علی؛ بهروزی، ناصر؛ مکتبی، غلامحسین؛ بشلیده، کیومرث. (۱۳۹۶). **پیش‌بینی رفتارهای تخریبی فرزندان از طریق بافت و کارکرد خانواده با میانجیگری نظم جویی شناختی هیجان و نظریه ذهن**. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۶۳ (۶۳)، ۲۸۲-۲۶۱.
- دغاقله، عقیل؛ کلهر، سمیرا. (۱۳۸۹). **آسیب‌های شهری در تهران**. تهران: جامعه‌شناسان.

- رحیمی پردنجانی، حسن؛ رحیمی پردنجانی، مصطفی؛ رحیمی پردنجانی، مصیب؛ رحیمی پردنجانی، سجاد؛ صالحی، عبدالله. (۱۳۹۳). **رابطه هوش اخلاقی و سرمایه فرهنگی با وندالیسم و ارائه راهکار به منظور افزایش نظم و امنیت اجتماعی**. فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری، ۲(۷)، ۸۴-۶۱.
- رسولی، بهاره؛ خرم‌آبادی، یدالله. (۱۳۹۶). **عوامل مرتبط به وندالیسم در نوجوانان و جوانان ۱۰ تا ۲۷ سال استان همدان با تأکید بر ضرورت نقش پلیس و امنیت اجتماعی**. فصلنامه دانش انتظامی همدان، ۴(۱۲)، ۱۴۳-۱۱۵.
- رمضانی، ناصر. (۱۳۷۵). **بررسی موردی عوامل مؤثر بر پیدایش رفتارهای وندالیستی در میان برخی پسران ۸-۱۶ ساله ساکن مناطق حاشیه خطوط راه‌آهن در جنوب شهر تهران**. رساله کارشناسی ارشد، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی.
- روشنایی، رضا. (۱۴۰۱). **تحلیل عوامل مؤثر بر پدیده وندالیسم در فضای شهری**. فصلنامه مطالعات جغرافیا، ۸(۸۱)، ۲۶۸-۲۶۱.
- ریتزر، جورج. (۱۳۹۱). **نظریه جامعه‌شناختی معاصر: ریشه‌های کلاسیک آن**. ترجمه: خلیل میرزایی و علی بقایی سرابی، تهران: جامعه‌شناسان.
- ستوده، هدایت‌الله. (۱۳۸۹). **آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)**. تهران: آوای نور.
- سختایی، ایوب؛ سهراب‌زاده، مهران؛ حسینی زاده آرانی، سید سعید. (۱۳۹۵). **بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به وندالیسم (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران)**. مطالعات جامعه‌شناختی، ۴(۹)، ۴۰۵-۴۳۱.
- سو، آلوین. (۱۳۹۲). **توسعه و تغییرات اجتماعی**. ترجمه حبیب مظاهری، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- سیاهپوش، اسحق؛ حیدرآبادی، ابوالقاسم. (۱۳۹۲). **بررسی عوامل اجتماعی در تبیین رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اندیمشک**. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۳(۹)، ۴۶-۲۳.
- عادل‌راد، عبدالله. (۱۳۸۷). **بررسی تطبیقی عوامل اجتماعی مرتبط با وندالیسم در بین دانش‌آموزان پسر شهرهای شیراز و بوئسهر**. رساله کارشناسی ارشد، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- عباسی، الهام. (۱۳۹۲). **بررسی عوامل مؤثر بر وندالیسم در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه ناحیه یک آموزش و پرورش شهرستان خرم‌آباد**. فصلنامه دانش انتظامی لرستان، ۱(۱).
- عشایری، طاهّا. (۱۳۹۹). **تحلیل جامعه‌شناختی اعتراضات آبان ماه ۱۳۹۸**. تهران: مرکز تحقیقات صداوسیما.
- عشایری، طاهّا؛ نامیان، فاطمه. (۱۳۹۸). **هشت پرسش جامعه‌شناختی جامعه ایرانی**. تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- علمی، محمود؛ خوشرو، رسول. (۱۳۹۱). **بررسی رابطه سرمایه اجتماعی گرایش به رفتارهای وندالیستی در بین دانش‌آموزان متوسطه شهرستان اشنویه**. مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۹(۳۵)، ۱۰۶-۸۹.
- علی‌وردی‌نیا، اکبر؛ شارع‌پور، محمود؛ رحمانی، سحر. (۱۳۹۲). **بررسی عوامل مؤثر بر وندالیسم دانشجویان از دیدگاه نظریه فشار عمومی اگنیو**. فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۲(۳)، ۷۷-۵۳.
- فتحی، سروش؛ محمدی، حامد. (۱۳۹۰). **شهرنشینی، بیگانگی اجتماعی و رفتارهای وندالیستی جوانان**. فصلنامه پژوهش اجتماعی، ۱۳(۱)، ۱۷۱-۱۵۸.
- قیوم‌زاده، سید علی‌رضا؛ محسنی تبریزی، علی‌رضا؛ زنجانی، حبیب‌الله. (۱۳۹۱). **بررسی جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر در وندالیسم بررسی موردی دانش‌آموزان پسر دوره‌های راهنمایی و متوسطه شهرستان خلخال در سال تحصیلی ۸۸-۸۹**. مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۹(۳۵)، ۱۵۲-۱۲۹.

- کرد کریمی، امیر؛ روشنایی، علی. (۱۳۹۵). *مطالعه گونه‌شناسی و شیوع‌شناسی رفتارهای وندالیستی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دوره متوسطه ناحیه یک همدان)*. دو فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۵(۹)، ۷۴-۵۳. 10.22084/csr.2016.1807Doi:
- کریمی منجرموتی، یزدان و فرهمند، مهناز. (۱۳۹۵). وندالیسم و جوانان (مطالعه موردی جوانان ۱۵-۲۰ ساله شهر لردگان)، مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۵(۲)، ص ۲۰۶-۱۸۷.
- کوزر، لوئیس و روزنبرگ، برنارد. (۱۳۹۳). *نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی*. ترجمه: فرهنگ ارشاد، تهران: نشر نی.
- گلچین، مسعود و حیدری، علی. (۱۳۹۳). *بررسی جامعه‌شناختی رفتارهای تخریبی وندالیسم و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در خانواده و مدرسه در دبیرستان‌های پسرانه شهر نورآباد لرستان*. فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شوشتر، ۸(۲)، ۷۵-۱۱۰.
- الله‌یاری، طلعت؛ حسینی، نامدار. (۱۳۹۳). *ارتباط عملکرد خانواده با رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان در شهر جوانرود استان کرمانشاه*. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۳(۱)، ۶۷-۵۳.
- لوئیس، اسکار. (۱۳۵۳). *فرهنگ فقر*. ترجمه: مهدی ثریا، نامه علوم اجتماعی، ۱۱(۴)، ۲۵-۷.
- مارکس، کارل؛ فریدریش انگلس (۱۳۵۹). *مانیفست حزب کمونیست*. ترجمه: هرمزان محمدپور، تهران: شرکت سهامی خاص.
- مازلو، آبراهام. (۱۳۶۷). *انگیزش و شخصیت*. ترجمه: احمد رسولی، مشهد: آستان قدس رضوی.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۳). *وندالیسم*. تهران: انتشارات آن.
- محمدی بلبان آبادی، اسعد. (۱۳۸۴). *سنجش میزان وندالیسم در بررسی عوامل فردی و اجتماعی مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه، ناحیه یک شهر سنندج در سال تحصیلی ۸۴-۸۳*. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- مطلق، معصومه و ندی، ساجده. (۱۳۹۲). *بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان پسر به وندالیسم در محیط مدارس*. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۱۴(۱۰)،
- ملکی، عزیزاله؛ دستور، علی. (۱۳۹۳). *بررسی علل و عوامل مؤثر بر وندالیسم در بین جوانان بین ۱۸ تا ۳۰ ساله (مورد مطالعه: شهر بندرعباس)*. فصلنامه دانش انتظامی هرمزگان، ۵(۱۳)، ۲۰-۱.
- موسوی، سید یعقوب؛ شیری پور، مهدی؛ رفیع، ابوالفضل؛ موسوی، سید رفیع. (۱۳۹۳). *بررسی عوامل وندالیسم در فضاهای عمومی شهری: نمونه موردی منطقه ده شهر تبریز*. ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد.
- میرفردی، اصغر؛ احمدی، سیروس؛ نیکخواه، زهرا. (۱۳۹۱). *عوامل مؤثر گرایش به وندالیسم در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر یاسوج*. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۳(۴۷)،
- نادری، آرزو. (۱۳۸۹). *مطالعه علل رفتارهای وندالیستی در شهر همدان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهش اجتماعی، دانشگاه بوعلی همدان.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ سالمیان، سهام و حبیبیان، بهار. (۱۳۹۰). *عوامل مؤثر بر رفتار وندالیستی در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان اهواز (مطالعه موردی: منطقه کوت عبدالله)*. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۱(۳)،
- نبوی، سید عبدالحسین؛ ملتفت، حسین؛ رحیم براتیان، علی. (۱۳۸۹). *بررسی عوامل مؤثر در بروز رفتارهای وندالیستی در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان اهواز*. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۲(۳)، ۱۰۰-۸۳.
- نقدی، اسدالله. (۱۳۸۶). *حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی*. همدان: انتشارات فن‌آوران.

- نواح، عبدالرضا؛ کوپایی، محمدباقر. (۱۳۹۱). *عوامل اجتماعی و شخصیتی مؤثر بر گرایش به وندالیسم در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز*. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۴(۲)، نیازی، محسن؛ حسینی‌زاده، سید سعید؛ آقازرگی زاده، شیوا؛ سخایی، ایوب. (۱۳۹۸). *فراتحلیل عوامل مؤثر بر وندالیسم در ایران*. مطالعات امنیت اجتماعی، ۶۱(۱)، ۷۵-۱۰۷.
- نیک‌اختر، علی. (۱۳۷۸). *بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر خرابکاری بعنوان نوعی رفتار بزهکارانه در بین دانش‌آموزان دبیرستانهای شیراز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- وثوقی، منصور؛ ساری، محسن. (۱۳۹۲). *گونه‌های مختلف بیگانگی اجتماعی جوانان*. مجله توسعه اجتماعی ایران، ۵(۵)، ۹۰-۱۰۶.

References

- Carson, C. (2007). *Using agnew's general strain theory to explain the relationship between early victimization and deviant behavior*. University of South Florida, USA.
- Fass. D. A., . Larkin, R (1986). *Beyond revolution; a new theory of social movements, South Hadley*. MA: Berginand Garyey.
- Featherstone, R., Mathieu D. (2003). *Anomie and Strain: Context and Consequences of Merton's Two Theories*. Sociological Inquiry, 73 (4):471-89.
- Feuer, L.S. (1973). *The conflict of generations, the character & significance of student Movements*. New York: Basic books.
- Flacks, R. (1971). *Social & Cultural meaning of student revolt: Some informal comparative observations*. Social Problems, (17), 340-357.
- Garth Esau, V. (2007). *The influence of Vandalism in Schools on Learners Academic Performance, Magister Educations in The Faculty of Education at The Nelson Mandela Metropolitan University*. Supervisor: A. J. Grayling.
- Gurr, Ted Robert(1973). *The revolution chang nextus*". Comparative Politics, (5),364-382.
- Heydari, A., Teymoori, A., Fardzadeh, E., Mohamadi, H., B. (2014). *Influential factors on ethnocentrism: The effect of socioeconomic status, anomie, and authoritarianism*. Social science information.
- Heydari, A., Teymoori, A., Nasiri, H. (2013). *Development of suicidality within socioeconomic context: Mediation effect of parental control and anomie*. 68(1),
- Heydari, A., Teymoori, A., Nasiri, H., Ebad Fardzadeh, H. (2012). *Relationship between socioeconomic status, anomie, and authoritarianism*. Journal of social science and humanities; EBangi, 7(1), 176-188.
- Lee, R. & Cohen, W. (2008). *Examining strain in a school context*. Youth Violence and Juvenile Justice, 6(2), 115-135.
- Siegel Larry J. (2010). *Criminology (Theories, Patterns, and Typologies)*. Tenth Edition, USA: Wadsworth.
- Varela, B. A. Daniel (1980). *A Social E Ecological Analysis of Vandalism*. The University of Texas at El Paso Master of Arts.